

OBJAŚNIENIE POJĘĆ UŻYTYCH W OPRACOWANIU

Antropopresja – nasilające się oddziaływanie człowieka na komponenty środowiska przyrodniczego poprzez nie w pełni kontrolowane, uboczne efekty działalności gospodarczej.

Antyklina – wypukła część fałdu, której wewnątrz zbudowane jest ze skał najstarszych, a ku powierzchni występują skały coraz młodsze.

Bioblok – typoszereg małych oczyszczalni ścieków o przepustowości 25–800 m³/d. Umożliwiają trzystopniowe oczyszczanie ścieków bytowo-gospodarczych i zapewniają wysoką skuteczność oczyszczania. Wadą biobloków jest możliwość zaniku osadu czynnego przy zbytym rozcieńczeniu ścieków surowych wodami opadowymi lub przy małych przepływach ścieków.

Bilans wodny hydrologiczny – porównanie sumy opadów z sumą odpływu i strat na parowanie oraz retencją gruntową, wykonywany dla określonej zlewni i określonego czasu.

Biogeny – związki mineralne (głównie azotu i fosforu), niezbędne do życia i rozwoju roślin, które tworzą z nich materię organiczną, będącą z kolei pokarmem dla zwierząt.

Bentos – organizmy zwierzęce i roślinne, zamieszkujące dna zbiorników wodnych.

Biochemiczne zapotrzebowanie tlenu (BZT) – ilość tlenu potrzebna do przeprowadzenia procesu rozkładu (utleniania) związków organicznych, zawartych w jednostce objętości wody lub ścieków, za pomocą mikroorganizmów w warunkach tlenowych, w temperaturze 20°C (w określonym czasie). Do celów praktycznych jako miernik BZT przyjęto ilość tlenu, jaka jest zużywana w procesie biochemicznym rozkładu w czasie pięciodobowego przebiegu tego procesu. Oznacza się je jako BZT₅ w mg/dm³.

Ciek wodny – woda płynąca w naturalnym lub sztucznym korycie i zasilana przez wody opadowe, roztopowe i podziemne.

Chemiczne zapotrzebowanie tlenu (CHZT-Cr) – jest to umowny wskaźnik jakości wód i ścieków, informujący o zawartości związków organicznych oraz niektórych nieorganicznych, ulegających utlenianiu pod wpływem silnych utleniaczy.

Chłonność ekosystemu – wielkość informująca, jaką ilość substancji może być włączona w obieg materii i energii bez naruszenia stanu ekosystemu.

Deficyt tlenowy – niedostatek tlenu w środowisku wodnym, prowadzi do znacznej selekcji lub całkowitego zaniku fauny w danej warstwie wody.

Deficyt wody – niedobór wody na pokrycie określonych potrzeb (np. przemysłu, rolnictwa) danego obszaru. Wielkość deficytu określana jest ilością brakującej wody i wynika ze zbilansowania potrzeb wodnych z zasobami dyspozycyjnymi (powierzchniowymi i podziemnymi).

Długość rzeki – odległość od ujścia do źródeł rzeki, wyrażona w kilometrach i mierzona wzdłuż nurtu przy średnim stanie wody. Przy ujściu rzeki jest punkt zerowy jej biegu. Wyjątek stanowią rzeki żeglowne (np. Wisła), dla których początek kilometrażu znajduje się w profilu rzeczonym, stanowiącym początek żeglowności rzeki.

Dorzecze – obszar, który jest odwadniany przez rzekę i jej dopływy. Z obszaru tego spływają wody powierzchniowe do systemu jednej rzeki i odpływają zeń rzeką główną. Rozróżniamy dorzecza główne (I rzędu), czyli dorzecza rzek uchodzących bezpośrednio do morza (np. Wisła) oraz dorzecza rzek niższego rzędu, uchodzących do rzeki głównej lub jej dopływów.

Dział wodny – linia oddzielająca dorzecza, określana na podstawie rozdziału kierunku spływu powierzchniowego dwóch rzek. Rozróżnia się dział wodny powierzchniowy, który jest wyznaczony przez ukształtowanie terenu i biegnie po grzbietach wzniesień, oraz podziemny dział wodny, wyznaczony przez ukształtowanie zwierciadła wód podziemnych.

Ekosystem – pewna naturalna całość przyrodnicza (np. jezioro), w której następuje wymiana materii między jej składnikami (żywymi i nieożywionymi); warunkiem trwałej i samodzielnej egzystencji ekosystemu w przyrodzie jest istnienie w jego obrębie trzech współzależnie grup organizmów: producentów, konsumentów i reducentów.

Epilimnion – warstwa górna nadskokowa o stałe wyrównującej się temperaturze

Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP) – obszary wymagające najwyższej lub wysokiej ochrony. Za obszary wymagające najwyższej ochrony uznano te, w których czas przenikania potencjalnego zanieczyszczenia z powierzchni jest mniejszy od 25 lat (niekiedy znacznie krótszy). Za obszary wysokiej ochrony uznano te, w których wynosi on od 25 do 100 lat.

Hydrobiologia – kompleksowa nauka o biologicznej produktywności wód i roli organizmów w przetwarzaniu substancji i energii w środowisku wodnym.

Hydrologia – nauka o wodach występujących w przyrodzie i ich właściwościach.

Hypolimnion – warstwa podskokowa sięgająca do dna zbiornika

Infiltracja – ubytek wody, np. w akwenach, wskutek jej wsiąkania w podłoże.

Jezioro – naturalne zagłębienie powierzchni lądu, wypełnione wodą, nie mające bezpośredniego połączenia z morzem.

Kanalizacja – zespół urządzeń technicznych służących do odprowadzania ścieków z określonych terenów mieszkalnych lub przemysłowych do odbiornika; k. ogólnospławna – odprowadza jednym przewodem ścieki i wody deszczowe; k. rozdzielcza – odprowadza ścieki sanitarne i wody opadowe oddzielnymi przewodami.

Miano coli – najmniejsza ilość wody (wyrażona w cm^3), w której wykrywa się jeszcze pałeczki okrężnicy, bakterie te nie są bezpośrednio niebezpieczne dla człowieka, lecz ich występowanie jest wskaźnikiem obecności bakterii chorobotwórczych.

Metalimnion – warstwa skoku termicznego, w której występuje nagły spadek temperatury przynajmniej o 1° na 1 m.

Nawadnianie – jeden z systemów melioracji, polegający na dostarczeniu glebie wody w celu pokrycia jej niedoborów.

Obieg zamknięty – układ, w którym woda raz użyta nie jest odprowadzana do odbiornika, lecz zwracana do punktu bezpośredniego podawania wody do obiegu, celem powtórnego jej wykorzystania.

Przyrost zasobów wód podziemnych – ilość wody dodatkowo udokumentowana w wyniku prowadzonych w danym roku prac hydrologiczno-studyjnych przy budowie ujęć wód podziemnych i przekazana do wykorzystania.

Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej (RZGW) – powołane przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dniem 15.02.1991 r. nowe organy zarządzania gospodarką wodną dostosowane do hydrograficznego podziału kraju. Zgodnie z zarządzeniem wydzielono 7 RZGW.

Samooczyszczanie rzek – obejmuje szereg następujących po sobie zmian biologicznych i biochemicznych, które doprowadzają wodę zanieczyszczoną do stanu przydatności. Spośród wielu czynników wpływającą na zdolność samooczyszczania wyróżnia się podstawowe procesy cząstkowe:

1/ rozcieńczanie wód czystszyimi wodami dopływów wód podziemnych mieszanie i turbulacja. 2/ sedimentacja zawieszin, 3/ adsorpcja, 4/ aeracja, 5/ mineralizacja związków organicznych. Do określenia postępu samooczyszczania służą obserwacje zmiany zawartości tlenu w rzece i obliczanie tzw. bilansów tlenowych.

Sieć wodna – system wszystkich cieków naturalnych i sztucznych oraz otwartych zbiorników wód stojących (jezior, zbiorników retencyjnych, stawów) w danym regionie.

Sieć kanalizacyjna – przewody do przyjmowania i odprowadzania ścieków z miejsc zamieszkałych oraz z zakładów przemysłowych poza ich granice do odbiornika ścieków.

Sieć wodociągowa – system przewodów rozprowadzających wody od miejsca ujęcia do miejsc zużycia.

Spływ powierzchniowy – forma zasilania wód powierzchniowych przez opad atmosferyczny, który nie podlega infiltracji, lecz spływa po powierzchni terenu do cieków i zbiorników wodnych.

Ścieki bytowo-gospodarcze – wody zużyte, pochodzące z mieszkań, miejsc użyteczności publicznej i zakładów pracy, w związku z prowadzeniem gospodarstw domowych oraz zaspokojeniem potrzeb higieniczno-sanitarnych. Ilość ścieków bytowo-gospodarczych, wytworzonych przez jednego mieszkańca zależy głównie od standardu wyposażenia mieszkań i zakładów pracy w instalacje wodociągowe i kanalizacyjne, a także od przyzwyczajeń higieniczno-sanitarnych ludzi. Ścieki bytowo-gospodarcze

zawierają składniki pochodzenia organicznego (np. resztki warzyw, owoców, oleje, wydaliny ludzi i zwierząt, resztki tkanki mięsnej i tłuszczowej zwierząt) i nieorganiczne (np. piasek, glina, popiół). Składniki organiczne łatwo ulegają gniciu i powinny być usuwane przed odprowadzeniem ścieków do odbiorników. W ściekach bytowo-gospodarczych mogą też występować organizmy żywe np. drożdże, grzyby, bakterie.

Ścieki komunalne – mieszanina ścieków bytowo-gospodarczych oraz przemysłowych, odprowadzanych kanalizacją miejską. Obejmuje ścieki odprowadzane z gospodarstw domowych oraz zakładów przemysłowych. Skład ścieków komunalnych zależy od rodzaju i wielkości miasta oraz od stopnia jego uprzemysłowienia. Jeżeli miasto nie jest uprzemysłowione, ścieki komunalne odprowadzane kanalizacją miejską są zbliżone swym składem do ścieków bytowo-gospodarczych. Natomiast w miastach uprzemysłowionych do ścieków przemysłowych.

Ścieki opadowe – wody deszczowe lub roztopowe, a także ścieki powstające przy myciu i polewaniu ulic, placów, odpływające kanalizacją z terenów zurbanizowanych. Charakterystyczną cechą tych ścieków jest ich nieregularne występowanie w różnych ilościach. Ilość ścieków opadowych zależy od intensywności i czasu trwania opadów, temperatury powietrza i ukształtowania terenu.

Ścieki oczyszczane mechanicznie – ścieki poddane procesowi oczyszczania przy użyciu krat, sit i odfuszczaczy. Mechaniczne oczyszczanie ścieków polega na usuwaniu jedynie zanieczyszczeń nierozpuszczalnych, tj. ciał stałych i tłuszczów ulegających osadzeniu lub flotacji.

Ścieki oczyszczane biologicznie – ścieki poddane procesowi oczyszczania w urządzeniach naturalnych (np. rolnicze wykorzystanie) lub sztucznych (złoża biologiczne, osad czynny) powodując usuwanie ze ścieków zanieczyszczeń organicznych przez drobnoustroje w środowisku wodnym.

Ścieki oczyszczane chemicznie – proces polega na zastosowaniu metod chemicznych, takich jak koagulacja, sorpcja na węglu aktywnym i wiele innych, które powodują m.in. wytrącenie niektórych związków rozpuszczalnych względnie ich neutralizację.

Ujęcie wody – obiekt budowlany do czerpania wody powierzchniowej, gruntowej lub w głębiej.

Uzdatnianie wody – proces dostosowywania właściwości wody do wymagań stawianych wodom pitnym i przemysłowym.

Woda pitna – woda odpowiadająca warunkom określonym rozporządzeniem Ministra Zdrowia, przeznaczona do picia oraz dla potrzeb przemysłu spożywczego.

Woda podziemna – woda występująca pod powierzchnią ziemi w wolnych przestrzeniach skał skorupy ziemskiej.

Woda powierzchniowa – woda występująca bezpośrednio na powierzchni skorupy ziemskiej.

Woda surowa – woda w stanie naturalnym nie uzdatniona.

Woda uzdatniona – woda, której właściwości zostały dostosowane do wymagań określonych przez przepisy.

Wodociąg – zespół urządzeń technicznych służących do stałego i zorganizowanego zaopatrywania odbiorców w wodę.

Wody w głębie – do wód tych zalicza się wody podziemne, które zalegają pod nieprzepuszczalnymi utworami geologicznymi i posiadają dobrą lub średnią izolację przed wpływami zanieczyszczeń.

Wody gruntowe – wody zasilane są bezpośrednio infiltrującymi opadami atmosferycznymi. Są one słabo izolowane przed wpływami czynników antropogenicznych.

Zawiesina – to nie rozpuszczone, zawieszone substancje i materiały o różnym stopniu rozdrobnienia.

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych – część zasobów, które z uwzględnieniem zasad ich ochrony i warunków technicznych, mogą być pobierane z określonego poziomu wodonośnego, bez naruszania równowagi poziomu wodonośnego, bez naruszania równowagi hydrogeologicznej.

Zlewnia – podstawowa jednostka hydrograficzna, w której zawiera się obszar odwadniany do jednego wspólnego odbiornika np. rzeki, jeziora, bagna.

Zasoby nienaruszalne wód – ilość wody, która nie powinna być zmniejszona na skutek działalności gospodarczej, ze względu na potrzeby ochrony środowiska przyrodniczego i życia biologicznego wód oraz wymagania społeczne związane z rekreacją i wypoczynkiem.

Zasoby dyspozycyjne wód – są to maksymalne wartości odpływu z danego obszaru, możliwe teoretycznie do gospodarczego wykorzystania bez naruszenia równowagi biologicznej wód, przy założeniu odpowiednich warunków co do ich jakości.